SPECIALIZAT VS. *NESPECIALIZAT* ÎN TERMINOLOGIA ROMÂNEASCĂ A MASS-MEDIEI

ROXANA JOIȚA KHALIFA
Universitatea din București

1. Precizări generale

Terminologia românească a mass-mediei (TMM) corespunde unui domeniu recent „profesionalizat”[1] și, în consecință, lexicul cu care operează mass-media s-a specializat recent. Plecând de la premisa că domeniul jurnalismului și al comunicării în masă este incomplet definit (Coman 1999: 185), considerăm că procesul de creare a unui fundament lingvistic propriu și a unui limbaj specializat este încă în formare, de unde rezultă că terminologia românească a mass-mediei se află într-un proces de formare. Acest fapt este ilustrat, pe de o parte, de caracterul ambiguu pe care îl au unitățile lexicale specifice TMM în conștiința vorbitorilor comuni și, pe de altă parte, de forma[2] sub care apar acestea în dicționare.

2. Metode de analiză

Analiza noastră tratează din perspectivă lexicografică unitățile lexicale specializate din TMM în româna actuală, urmărind consecvența înregistrării în dicționare și a menționării mărcii diastratice în dreptul cuvântului-titlu, în măsura în care termenii pe care îi avem în vedere au atestări în lucrările de specialitate și apar în dicționarul terminologic corespunzător – *Dicționar explicativ de jurnalism, relații publice și publicitate* (DEJ). Termenii analizați au fost selectați după criteriul importanței conceptuale în TMM și al frecvenței în lucrările de specialitate (am analizat unități lexicale și frazeologice cu cel puțin trei ocurențe în lucrările de specialitate)[3]. Metoda de cercetare constă în inventarierea înregistrării și marcării diastratice[4] în *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române* (DEXI)[1], *Marele dicționar de*

[1] Mass-media românească, în accepție generală, și-a dobândit abia în ultimele decenii „legitimitate profesională, norme și valori deontologice caracteristice” (Coman 1999: 185).

[2] Înțelegem prin *formă* structurarea articolelor de dicționar corespunzătoare unităților lexicale analizate și consecvența cu care se menționează în lucrările lexicografice marca diastratică a domeniului mass-media sau a subdomeniilor circumscrise acestuia (*comunic*., *jurnal*., *telev*./*tel*., *cinemat*.).

[3] Având în vedere că cercetarea noastră se bazează pe un corpus alcătuit dintr-un număr de cinci lucrări de specialitate, considerăm că tratarea unităților lexicale specializate atestate cu cel puțin trei ocurențe este productivă în vederea obținerii unor concluzii pertinente și riguroase.

[4] În corpusul analizat, am identificat cuvinte-titlu care, deși nu sunt însoțite de marcă diastratică (element de plasare explicită într-un anumit domeniu), au indicații semantice, stilistice care fac trimitere la aceasta.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

neologisme (MDN)[2] și *Dicționarul de cuvinte recente*, ediția a treia (DCR_3)[3] a termenilor selectați.

3. Lexic comun și lexic specializat

Din perspectiva lexic comun (LC) / lexic specializat (LS) și a migrației unităților lexicale, TMM se clasează drept *cod deschis*. Spre deosebire de terminologiile de tip *cod închis* (terminologia medicală, terminologia matematicii), unde se observă migrația termenilor dinspre LS spre LC prin fenomenul de *laicizare a cunoașterii* sau *determinologizare / vulgarizare / banalizare /* (v. Bidu-Vrănceanu 2007: 157-165), în cazul TMM procesul este invers – cuvinte din lexicul comun își lărgesc aria semantică și dezvoltă un sens specializat în domeniul mass-media: *sursă*, *emisie*, *montaj*, *editor*, *producător*, *prezentator* etc.

Clasarea unităților lexicale și repartizarea lor ca aparținând LS sau LC se realizează, în lucrările lexicografice generale, prin menționarea mărcii diastratice sau a indicațiilor stilistice ori semantice în dreptul definiției specifice articolelor de dicționar. Decodarea sensului se face, deci, prin lectura adecvată a definițiilor din dicționare, care trebuie să fie riguroase și precise. Din această perspectivă, considerăm esențială marcarea diastratică a unităților lexicale specializate în dicționarele generale, pentru dezambiguizarea semantică și reperarea sensului specializat al termenilor.

3.1. *Termen și cuvânt în TMM*

Terminologia, indiferent de domeniu, privește termenul și relația termen / cuvânt. Extinderile de sens pe care le admit termenii specializați în texte de circulație largă determină modificările de sens care conduc la polisemie. Relaționarea directă cu termenul strict specializat stabilește raportul cu nucleul „dur", gradul de determinologizare și limitele „deviațiilor semantice". Acestea din urmă pot conduce la polisemie propriu-zisă, când relația dintre *termen* și *cuvânt* se distanțează. Analiza semantică ilustrează aspecte diverse ale raportului *termen*/*cuvânt*.

Majoritatea termenilor specifici mass-mediei au o circulație destul de largă în limba comună, fapt care justifică includerea acestora în dicționarele generale, unde marca diastratică nu este consecvent indicată. De asemenea, frecvența mare în uzul comun (termeni ca *știre*, *sursă*, *agenție*, *transmisie*, *anchetă* etc.) creează în mentalul colectiv ideea că acest tip de unități lexicale nu aparțin unui domeniu specializat. Dar având în vedere criteriile[4] care să decidă apartenența unităților lexicale la o terminologie, se ajunge la concluzia că TMM este un *cod deschis*, dar are statut autonom de limbaj specializat.

O distincție importantă este cea de tipul *lingvistic* / *extralingvistic*. Semnele extralingvistice definesc caracterul convențional și sunt trăsături ale limbajului specializat, de

---

[1] Am ales DEXI, față de DEX, dat fiind că primul este mai riguros în ceea ce privește departajarea unităților lexicale din perspectiva delimitării lexic comun/lexic specializat.

[2] La nivel conceptual-semantic, TMM românească urmează modelul anglo-american, fapt care se reflectă, implicit, la nivel lingvistic, prin numărul mare de împrumuturi lexicale și frazeologice din limba engleză. De asemenea, și termenii cu etimologie multiplă se specializează semantic în TMM pe filieră anglo-americană. Astfel, MDN reprezintă o lucrare lexicografică importantă în stabilirea sensului și statutului unităților lexicale din TMM în româna actuală.

[3] DCR_3 introduce lexeme nou intrate în limbă 0150 majoritatea nemenționate în alte lucrări lexicografice și înregistrează atestările datate ale acestora. Din acest punct de vedere, DCR_3 constituie o lucrare de referință în demersul nostru de cercetare.

[4] Aceste criterii sunt formulate în Bidu-Vrănceanu (2004).

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

tip *cod închis*, preponderent în terminologia internă, utilizată exclusiv de specialiști. Acestea pot fi reprezentate ca cifre, litere, simboluri, formule, nume latinești (Sager 2000[1]: 53, *apud* Bidu-Vrănceanu 2010: 21), greu decodabile de către nespecialiști (în acest caz intervine decodarea parțială, în lectura unei definiții terminografice). Pentru termenii reprezentați prin semne extralingvistice se utilizează în paralel siglele corespunzătoare (Stoichițoiu-Ichim 2006: 125). În TMM astfel de reprezentări sunt, în majoritate, parte a limbajului standardizat, după modelul anglo-american (MGS, DSNG – echipamente și mijloace de transmisie, PKG – *producător package*, EOD – *editor of the day* / *editorul general al zilei în redacțiile de știri de televiziune*, CG – *generator de caractere*, VO – *voice-over* / *editor de voce* ș.a.) și desemnează entități referențiale din producția de televiziune.

Lexicul specializat, indiferent de domeniu, cuprinde atât unități simple, cât și termeni compuși, sintagme și construcții frazeologice. Diferențierea tipurilor variate de unități complexe este dificil de făcut și nu conduce la clasificări categorice (Bidu-Vrănceanu 2007: 150). După această clasificare, în TMM se disting ca făcând parte din prima categorie unități de tipul *informație*, *reporter*, *redacție*, *editor*, *articol*, *insert*, *desk*, *lead*, *șapou* ș.a., iar din cea de-a doua categorie, termeni ca *public-țintă*, *buletin de știri*, *anchetă de teren*, *interviu instantaneu*, *lead narativ*, *montaj off-line* etc.

3.2. *Definiții și dicționare*

Lucrările lexicografice (fie că sunt dicționare generale – care se adresează vorbitorilor comuni, fie că sunt dicționare specializate) constituie o sursă de analiză lingvistică privind sensul, uzajul cuvintelor, interpretările acestora din perspectiva grupurilor variate de vorbitori, în condiții de comunicare diferite. Dicționarele generale „triază sensurile, le organizează și, numai indirect, le formează, ultimul obiectiv fiind fundamental pentru dicționarele specializate" (Bidu-Vrănceanu 2000: 11). Pentru *vorbitorii nespecialiști*, gradul de accesibilitate a codurilor reprezentate de diferite terminologii constituie un aspect deosebit de important al analizei lexicului specializat în dicționarele generale. De aceea compararea tipurilor diferite de lexic specializat din dicționarele generale constituie un argument esențial în delimitarea definițiilor alternative[2].

După cum apare în literatura de specialitate (v. Bidu-Vrănceanu 2000: 16, 17), tipologia definițiilor este foarte variată, clasificarea acestora plecând de la distincțiile în funcție de apartenența unității definite la LC sau LS. Astfel, se departajează, pe de o parte, *definițiile lexicografice* (acestea privesc mai ales LC, au un caracter descriptiv și de aproximare, manifestat chiar la nivelul dicționarelor generale) și *definițiile terminologice* (definițiile de acest tip aparțin LS, au un caracter riguros, non-ambiguu, convențional și prescriptiv). *Definițiile lexicografice* se adresează vorbitorului obișnuit și sunt cu precădere explicative, aplicându-se unui semnificat preexistent în limbă (Vasiliu 1982[3]: 83, *apud* Bidu-Vrănceanu 2000: 17). În cazul acestui tip de definiții, uzul unității lexicale este descris prin mijloace lingvistice specifice, prin stabilirea unor relații semantice de sinonimie, antonimie și hiperonimie. Dintre acestea, definițiile prin sinonimie prezintă avantaje pentru lexicograf, analiza sensului făcându-se sub altă intrare, dar reprezintă dezavantaje pentru lector chiar și în cazul LC și sunt indezirabile în cazul LS, dat fiind că acest tip de relație semantică nu

[1] Sager, Juan C., 2000, *Essays on Definition* (*Terminology and Lexicography Research and Practice*), Amsterdam, John Benjamins, Publishing Co.

[2] Diferențele care apar în definirea lexicului specializat din lucrările lexicografice generale și specializate conduc la stabilirea unor definiții paralele, numite și *definiții alternative* (Bidu-Vrănceanu 2000: 11).

[3] Vasiliu, Em., 1982, „Adevăr analitic și definiție lexicografică", *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza*, secțiunea III. Linguistică, XXXVIII–XXXIX.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

caracterizează limbajele științifice (Bidu-Vrănceanu 2000: 17). În cazul TMM, definițiile prin sinonimie sunt restrânse numeric, fapt care ilustrează statutul de *termeni* al majorității unităților lexicale din domeniul pe care îl avem în vedere. În ceea ce privește antonimia și hiperonimia, ca modalități de definire lingvistică, acestea pot fi utilizate atât în LC, cât și în LS. De asemenea, în cazul definițiilor lexicografice se încearcă o limitare între definirea lingvistică și cea enciclopedică, privind obiectul numit (Vasiliu 1986[1], *apud* Bidu-Vrănceanu 2000: 18). Relaționarea sens-obiect apropie definițiile enciclopedice de definițiile terminologice, acestea din urmă fiind referențiale, ierarhizante și clasificatoare. *Definițiile terminologice* privesc *termenul* ca membru al unui sistem definițional în care se stabilește o relație de interdependență *concept – termen – definiție – domeniu*, așa-numitul *triunghi terminologic*, în centrul căruia se află *conceptul*. În cazul acestei categorii de definiții intervine tipul de lector care decodează sensul, apelându-se, de cele mai multe ori, la definițiile alternative din dicționarele generale. Din perspectiva vorbitorului nespecializat, interesează definițiile terminologice care sunt funcționale sau care privesc uzajul termenului, celelalte elemente ale definiției nefiind strict operatorii pentru el (Bidu-Vrănceanu 2000: 21).

3.3. *Mărcile diastratice*

Departajarea sensului specializat de cel comun se realizează prin înregistrări lexicografice însoțite de mărci diastratice, care sunt un indiciu clar de delimitare. În dicționarele generale, mărcile stilistice sau diastratice reprezintă un element de interes din perspectiva relației LC/LS. În cazul lexicului comun, acestea apar ca o explicare sintagmatică a sensului. În lucrările lexicografice specializate, mărcile diastratice sunt foarte importante pentru vorbitorul obișnuit pentru că

> „indică preliminar atât situațiile extralingvistice, cât și cele lingvistice de comunicare corectă, fiind, deci, informații contextuale (sintagmatice) complexe, ele privind fie terminologia științifică anume căreia îi aparține termenul, fie numai un domeniu mai special de referință" (Bidu-Vrănceanu 2000: 12).

P. Corbin definește mărcile diastratice ca informații date între paranteze înaintea definiției lexicografice, judecăți de valoare explicite ale lexicografului în raport cu normele și condițiile socio-culturale de utilizare a unor cuvinte și sensuri (Corbin și Corbin 1980[2], *apud* Bidu-Vrănceanu 2000: 12). Prin urmare, mărcile diastratice pentru lexicul specializat sunt definitorii, iar îndeplinirea condițiilor de coerență și consecvență, rigoare și non-contradicție sunt absolut necesare în descrierea lexicografică precisă. În această interpretare, „mărcile diastratice sunt considerate părți importante ale definiției lexicografice, chiar dacă sunt elemente paralele cu aceasta" (Bidu-Vrănceanu 2000: 12).

Din acest punct de vedere, DEXI menționează includerea în structurarea redactării cuvântului-titlu a unor paranteze de domeniu (DEXI: VII) sau a unor precizări privitoare la statutul unui lexem prin raportarea la domeniul specific în care este utilizat (DEXI: IX). MDN nu face referiri explicite la plasarea cuvântului-titlu într-un anumit domeniu, dar notează între paranteze domeniul specializat în care funcționează lexemele înregistrate. DCR_3 precizează explicit, cu referire la structura articolelor, marca de utilizare care stabilește domeniul de utilizare.

[1] Vasiliu, Em., 1986, „Definiția sensului sau definiția obiectului", *Studii și cercetări lingvistice*, XXXVII, 2.

[2] Corbin, Danielle, Corbin, Pierre, 1980, „Le monde étrange des dictionnaires (1): Les marques d'usage", în *Le Micro Robert, Synonimies, Bulletin du Centre d'Analyse du discours*, 4, p. 237-324.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

4. Unități lexicale specifice TMM românești în dicționare

Din perspectivă lexicografică, urmărind consecvența înregistrării în dicționare și a marcării diastratice sau semantice, inventarul unităților lexicale specializate selectate din TMM se prezintă după cum urmează: ***sursă*** – în DEXI sensul specializat din TMM apare sub *sursă*$_4$ însoțit de indicația semantică referitoare la domeniul pe care îl avem în vedere. De asemenea, DEXI înregistrează sub *sursă*$_4$ locuțiunea adverbială *pe surse*[1], cu trimitere implicită la domeniul mass-mediei. MDN înregistrează sensul din TMM, cu precizarea (*fig.*). DCR$_3$ nu menționează nici marca diastratică și nici vreo indicație semantică pentru acest cuvânt-titlu, deși înregistrează structura *pe surse* care funcționează în TMM și care indică un grad ridicat de specializare a lexemului. Lucrările de specialitate menționează subcategorii conceptual-semantice de tipul *surse la vârf* (< amer. *deep sources from the White House*) (Coman 2001, I: 57), *surse on the record/off the record* (Coman 2001, I: 55), *sursă anonimă* (Coman 2001, I: 65), *surse fizice / surse umane / surse de teren / surse de birou* (Coman 2001, I: 49); ***informație*** – DEXI înregistrează, cu simbolul *indicație semantică*, sub *informație*$_2$, respectiv *informație*$_3$, sensuri care fac trimitere la domeniul mass-mediei. MDN reia descrierea sensului din DEXI, cu aceleași mențiuni. DCR$_3$ nu înregistrează sensul specializat din TMM al cuvântului-titlu *informație*. Subcategoriile conceptual-semantice pe care acest termen le realizează sintagmatic în domeniul mass-mediei, cum sunt calcurile structurale parțiale de tipul – *informație off the record / informații on the record, informație on deep background* (Coman 2001, I: 25), calcurile structurale totale imperfecte – *informație confidențială* (Coman 2001, I: 91), *informație în cascadă* (Coman 2001, I: 106), precum și sintagmele cu sens specializat în TMM *selecția informației / colectarea informațiilor / ierarhizarea informațiilor* (Coman 2001, I: 99) constituie argumente care susțin specializarea semantică a acestui lexem în cadrul TMM; ***observație*** – cuvântul-titlu nu are în DEXI, MDN sau DCR$_3$ vreo marcare semantică/stilistică referitoare la utilizarea cu sens specializat într-un domeniu anume, deși acest termen apare frecvent în lucrările de specialitate (Coman 2001, I: 26) și beneficiază de o tratare amplă în DEJ; ***interviu*** – deși nicio marcă diastratică ori indicație semantică / stilistică nu precedă în DEXI acest cuvânt-titlu, definițiile aferente fac trimitere explicită la domeniul mass-mediei. Aceeași situație este valabilă și în cazul articolului lexicografic corespunzător din MDN. DCR$_3$ nu menționează explicit sensul specializat, dar face trimitere la acesta prin înregistrarea sub *interviu* a subdiviziunii conceptual-semantice *interviu-document*[2]. Lucrările de specialitate menționează și *interviu de promovare, interviu informativ, interviu de analiză, interviu de opinie, interviu comentariu, interviu de celebritate, interviu de amploare*; ***documentare*** – DEXI nu menționează marca diastratică sau vreo indicație semantică referitoare la domeniul mass-media sau alt subdomeniu al mass-mediei în

[1] În opinia noastră, locuțiunea adverbială *pe surse* marchează tendința de schimbare a statutului lexicologic al cuvântului *sursă*, constituind un prim pas spre stabilirea unei relații semantice de omonimie între *sursă*$_1$, de pildă, și *sursă*$_4$ cu sens specializat în cadrul TMM. În sprijinul acestei opinii aducem următoarele argumente: a) structura este fixă – prepoziția *pe* + substantiv, fără ca prepoziția să fie marcă a obiectului direct; b) existența constrângerii de tip flexionar, substantivul *sursă* neputând apărea decât cu forma de plural în această structură și cu acest sens. De asemenea, structura *pe surse* este tractată în Zafiu (2008), ca formulă specifică jargonului jurnalistic, semnalând „două defecte ale limbii vorbite actuale: abuzul prepoziției *pe* și exprimarea vagă", (...) „mai ales ca atribut al termenilor *informație* și *declarație*".

[2] Gradul ridicat de specializare semantică a lexemului în cadrul TMM este ilustrat și de tratarea amplă din DEJ, care înregistrează și o serie importantă de subcategorii conceptual-semantice de tipul: *interviu-cheie, interviu de context, interviu declarație, depth interview, interviu în direct, interviu-document, informational interview, interviu înregistrat, interviu de justificare, interviu-magazin, interviu-mărturie, interviu de opinie, interviu de personalitate, interviu-portret, interviu-țintă*.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

articolul lexicografic din dreptul acestui cuvânt-titlu. MDN reia definiția din DEXI în aceeași manieră. DCR_3 nu înregistrează acest lexem. Lucrările de specialitate (v. Coman 2001, I: 43) utilizează și calcul structural parțial după limba engleză *predocumentare* (engl. *predocumentation*), precum și construcții sintagmatice calchiate tot după engleză, de tipul *documentare de acasă* (Zeca-Buzura 2005: 82), fapt care ilustrează specializarea semantică pe care acest termen o manifestă în TMM; ***reporter*** – apare în DEXI fără marcare diastratică, dar cu sensul explicit formulat ca aparținând domeniului mass-media. Aceeași situație se întâlnește și în definiția din MDN, respectiv DCR_3, cu mențiunea că în DCR_3 apar și subcategoriile conceptual-semantice – dovadă a specializării semantice exclusive în domeniul mass-mediei: *reporter-documentarist*, *reporter-fotograf*, *reporter-operator*, *reporter-prozator*. În lucrările de specialitate apar și *reporter-generalist* (Coman 2001, I: 32), *reporter de front* (Zeca-Buzura 2005: 21); ***redacție*** – DEXI descrie sensul lexemului ca aparținând domeniului mass-media fără a preciza marca diastratică, dat fiind faptul că definiția face referire directă la acest domeniu. MDN și DCR_3 tratează acest cuvânt-titlu la fel ca în DEXI, de unde se deduce apartenența exclusivă la domeniul pe care îl avem în vedere; ***știre*** – sub *știre*$_2$, DEXI stabilește apartenența semantică a lexemului la domeniul mass-media, fără a menționa marca diastratică, dar precizând explicit între paranteze *(în mass-media)*. De asemenea, tot sub *știre*$_2$, DEXI înregistrează și construcția sintagmatică *buletin de știri*, precedată de simbolul *indicație semantică*. DCR_3 menționează *știre-bombă* sub cuvântul-titlu *știre*, cu definiția explicită referitoare la domeniul mass-media, plasând acest lexem în aria terminologiei aferente domeniului pe care îl avem în vedere. Gradul ridicat de specializare semantică a termenului *știre* în cadrul TMM în româna actuală este ilustrat și de subdiviziunile conceptual-semantice pe care acesta le realizează, identificate în corpusul analizat – *știre bună de folosit* (calc structural total perfect după engl. *news to use* – Coman 2001, I: 47), *știre complexă* (Coman 2001, I: 227), *hard news / știre-șoc / știre-bombă* (Coman 2001, I: 247), *știre soft / știre blândă*[1] (*ibidem*), *știre politică*, *știre medicală*, *știre culturală*, *știre socială*, *știre sportivă* (Zeca-Buzura 2005: 37), *știre anticipatoare*, *știre postfactum* (Zeca-Buzura 2005: 38); ***lead*** – DEXI, MDN și DCR_3 nu înregistrează acest termen, deși el apare cu mare frecvență în lucrările de specialitate și este tratat într-un articol amplu în DEJ. De asemenea, *lead* dezvoltă o serie importantă de subcategorii conceptual-semantice identificate în corpus și menționate în DEJ: *lead etichetă* (Coman 2001, I: 183), *lead out* (Coman 2001, I: 248, 251), *lead amânat*, *lead citat* (DEJ: 193), *lead descriptiv*, *lead dialog*, *lead energic*, *lead exploziv*, *lead figurativ*, *lead impersonal*, *lead interogativ*, *lead moralizator*, *lead narativ*, *lead orb*, *lead postdatat*, *lead rezumat*, *lead de sinteză*, *lead staccato*, *lead uluitor* (DEJ: 194). Subdiviziunile conceptuale pe care *lead* le realizează în TMM ilustrează specializarea semantică a acestui lexem în domeniul mass-media și constituie un argument pentru înregistrarea sa în lucrările lexicografice; ***șapou*** – apare în DEXI marcat diastratic *(jurnal.)*. MDN și DCR_3 înregistrează acest lexem, dar fără a menționa marca diastratică, deși din definiția lexicografică se deduce explicit referirea la domeniul pe care îl avem în vedere; ***montaj*** – DEXI înregistrează sub *montaj*$_2$ și *montaj*$_3$ sensul deductibil ca circumscris domeniului mass-media *(fotogr.)* / *(cinemat.)*. În definițiile lexicografice din dreptul cuvântului-titlu *montaj*, sub *montaj*$_2$, *montaj*$_3$ și *montaj*$_4$, MDN face trimiteri la sensul pe care acest lexem îl are în TMM. DCR_3 face aceleași precizări prin specificarea mărcii diastratice *(cinem.)* care precedă articolul lexicografic corespunzător. În lucrările de specialitate apar subcategoriile conceptual-semantice, netratate în dicționare, *montaj de scenariu*, *montaj artistic*, *montaj de curățire*, *montaj de reducere*; ***script*** – DEXI și MDN menționează, fără marcă diastratică, sub *script*[1], sensul explicit din TMM al acestui lexem. DCR_3 reia definițiile din DEXI și MDN, sub

[1] Aceste structuri sunt utilizate în paralel fie în formă calchiată total / parțial, fie ca împrumuturi.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

script$_1$; ***reportaj*** – apare în DEXI, atât sub *reportaj*$_1$, cât și sub *reportaj*$_2$, cu definiții care fac trimitere explicit la domeniul mass-media, menționând chiar și definiția pentru *reportaj-interviu*, ca subdiviziune conceptuală în TMM, precedată de simbolul indicație semantică, sub *reportaj*$_1$. MDN reia definiția din DEXI, cu aceleași precizări, adăugând și *car de reportaj*, precedat de marcare semantică, având sensul legat direct de *transmisiuni de radiodifuziune și de televiziune*. DCR$_3$ înregistrează sub cuvântul-titlu *reportaj*, și *reportaj-anchetă*, *reportaj-interviu*, *reportaj-eseu*, *reportaj-poem* – subcategorii conceptual-semantice din TMM; ***insert*** – DEXI menționează sub *insert*$_2$ sensul circumscris TMM, cu marca diastratică *(cinemat.)*. În MDN definiția nu este precedată de marca diastratică, dar face trimitere directă la domeniul mass-media. Definiția din DCR$_3$ nu cuprinde referiri la sensul pe care *insert* îl are în TMM; ***stand-up*** – nu este înregistrat în niciun dicționar, general sau terminologic, dar apare în lucrările de specialitate (v. Coman 2001, I: 251), unde în unele ocurențe este însoțit de traducerea (*relatare*) *în picioare*. DEJ nu înregistrează acest tip de relatare specific televiziunii nici în articolul despre *relatare*. Deducem de aici că este un termen foarte recent și utilizat exclusiv în domeniul audiovizualului. Neînregistrarea acestuia în dicționare nu surprinde, însă, având în vedere dinamica lexicală specifică terminologiei mass-media dată de noutatea domeniului și faptul că *stand-up* apar însoțit în context de traducerea în limba română *relatare în picioare*; ***teaser*** – nu este înregistrat în DEXI, dar apare în MDN ca *s. n. anunț publicitar fără menționarea produsului sau a mărfii, urmărind interesul publicului.* DCR$_3$ face trimitere, prin chiar conținutul definiției lexicografice, la audiovizual. În textele de specialitate, definiția pentru *teaser* se deduce din context, prin reluările explicative ulterioare, care îl definesc ca „un text care să incite la lectură”, „pe lângă titlu” (v. Coman 2001, II: 269). Dezambiguizarea semantică se face prin trimiterea la relațiile semantice de sinonimie pe care le dezvoltă – „*teaser-ul* sau șapoul trebuie să fie scris așa încât să ofere o idee despre ce conține articolul” (*idem*). *Teaser* apare frecvent în lucrările de specialitate cu referire la radio și televiziune, prin urmare constituie o unitate lexicală specifică domeniului pe care îl avem în vedere; adagiul latin ***vox populi / vox pop*** nu este înregistrat ca atare în DEXI ori MDN, dar apare în DCR$_3$ cu marca diastratică *(media)*. Cu o mare frecvență în lucrările de specialitate apare varianta din engleză (cu etimon latin) *vox pop*, având sensul *interviu stradal* (v. Coman 2001, II: 208); ***live*** – DEJ nu înregistrează acest termen. DEXI menționează *live* ca *adj. invar., adv. (Care este) realizat, transmis în direct, pe scenă, în fața publicului* și precizează etimologia engleză – *Cuv. engl.* Aceeași descriere lexicografică apare și în MDN. Se deduce, astfel, apartenența semantică la domeniul mass-media a acestui împrumut lexical. În lucrările de specialitate pentru *live* sunt indicate echivalentele *în direct, în emisie* (Bălășescu 2003: 109); ***emisie*** – la articolul lexicografic *emisie*, DEXI trimite la *emisiune*, unde sub *emisiune*$_2$ definește explicit acest lexem ca aparținând câmpului semantic al audiovizualului (*radio și televiziune*). MDN nu înregistrează *emisie* cu sensul din TMM, dar menționează sub *emisiune* definiția formulată explicit ca referitoare la radio și televiziune. DCR$_3$ înregistrează la cuvântul-titlu *emisie* construcția frazeologică *emisie-pirat* cu sensul din subdomeniul radio, ca subdiviziune conceptual-semantică a unității lexicale din TMM. Sub *emisiune*, DCR$_3$ înregistrează *emisiune-anchetă*, *emisiune-concurs*, *emisiune-lecție*, *emisiune-mamut*, *emisiune-portret* (DCR$_3$: 217) cu sensuri care se încadrează explicit în domeniul mass-mediei, fără menționarea mărcii diastratice. Includerea în DCR$_3$ a subcategoriilor conceptual-semantice din TMM sugerează un grad ridicat de specializare a lexemului în acest domeniu; ***cameră*** – DEXI înregistrează, sub *cameră*$_4$, sensul din TMM *cameră de televiziune*. MDN menționează sub *cameră*$_{\text{I.2.b)}}$ *aparat complex pentru captarea imaginii și transformarea ei în semnale video*, definiție care interesează domeniul pe care îl avem în vedere. Articolul lexicografic din MDN nu include mărci diastratice, ci mențiuni explicite privind domeniul tehnic. DCR$_3$ înregistrează, sub *cameră*^{2}, calcul structural total imperfect *cameră digitală*,

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

după engl. *digital camera*; ***operator*** – DEXI menționează marca diastratică *(telev.)* în dreptul definiției lexicografice pentru *operator*$_4$ și subcategoriile *operator-imagine*, *operator-regizor*, *operator de sunet*. MDN înregistrează sub *operator*$_{I.3.}$ sensul identificat în lucrările de specialitate pentru acest lexem și *operator de sunet*, acesta din urmă fiind precedat de simbolul indicației semantice. În DCR$_3$ apar la articolul lexicografic *operator*, *operator de sunet* și *operator-regizor*; ***platou*** – sub *platou*$_4$, DEXI consemnează sensul din TMM *platou de filmare*. MDN înregistrează sub *platou*$_2$ definiția care privește TMM. DCR$_3$ nu menționează sensul acestui lexem din domeniul pe care îl avem în vedere; ***crawl / croll*** – la cuvântul-titlu *crawl*, DEXI trimite la articolul lexicografic *croll*, unde apare sinonimul *scroll* (DEXI: 476). Sub *scroll*$_2$, DEXI înregistrează sensul explicit din TMM (*televiziune*). În MDN nu apar nici *crawl* și nici *croll*, dar sub *scroll*$_2$ este menționată definiția acestui împrumut neologic din engleză, valabilă exclusiv pentru televiziune. DCR$_3$ consemnează sub *crawl* sensul din TMM, cu marca diastratică (*tel.*); ***breaking news*** – DEXI și MDN nu înregistrează această construcție sintagmatică. DCR$_3$ înregistrează sensul unic *știre importantă, pentru a cărei transmitere este întrerupt un program la radio sau televiziune*; ***producție*** – DEXI consemnează sensul$_4$ ale acestui lexem pentru domeniul mass-mediei, cu trimitere la producția de film, implicit legat de producția video, de televiziune. MDN trimite în mod evaziv la sensul din audiovizual, sub *producție*$_3$. DCR$_3$ nu înregistrează *producție* cu sensul din TMM; ***producător*** – DEXI înregistrează sensul din domeniul cinematografiei, deci circumscris mass-mediei. MDN nu menționează sensul din TMM. DCR$_3$ consemnează *producător-delegat* cu marca diastratică *(cinem.)*; ***editor*** – DEXI consemnează sub *editor*$_3$ definiția care se referă explicit la presa scrisă. MDN precizează sensul din presa scrisă, dar și accepția din audiovizual, precedată de simbolul *indicație semantică*. DCR$_3$ nu înregistrează acest lexem. În lucrările de specialitate, am identificat structuri cu centru *editor*, compuse de tip substantival, în domeniul lexicului profesional – *editor-șef, editor-coordonator, editor-voce* (Bălășescu 2003: 195); ***redactor*** – DEXI înregistrează sensul din presa scrisă, precum și subcategoria conceptual-semantică din clasa moționalelor *redactor-responsabil / redactor-șef*. MDN și DCR$_3$ consemnează sensul din mass-media, mai exact din subdomeniul presei scrise; ***audiență*** – sub *audiență*$_3$, cu marcare prin simbolul *indicație semantică*, DEXI menționează sensul specializat din TMM (*radio și televiziune*), precum și sintagma *indice de audiență*. MDN face trimitere implicită la domeniul mass-mediei prin definiția lexemului sub *audiență*$_2$. Specializarea semantică a acestui cuvânt în cadrul TMM este ilustrată, pe lângă includerea în DEXI a sintagmei *indice de audiență*, și de înregistrarea unui articol autonom a construcției sintagmatice *audiență-record* în DCR$_3$, cu referire explicită la audiovizual; ***media*** – DEXI înregistrează cu marca diastratică *(comunic.)* cuvântul-titlu *media*[1], ca rezultat prin elipsă din *mass-media*. Aceleași precizări sunt reluate în MDN, sub *media*[2]. DCR$_3$ consemnează *media*, cu marca diastratică *(comunic.)* și menționarea sintagmei din care aceasta provine în urma abrevierii prin elipsă – *mass-media*.

5. Concluzii

Având în vedere faptul că terminologia mass-media în româna actuală este în formare (v. *supra* **1**.), considerăm tolerabilă, pentru stadiul lingvistic actual, inconsecvența înregistrării lexicografice a unităților lexicale analizate. Deși acestea au fost identificate cu cel puțin trei ocurențe în corpusul ales și sunt înregistrate în dicționarul terminologic corespunzător, remarcăm caracterul fluctuant al menționării mărcii diastratice sau a indicațiilor semantice în dicționare (DEXI 2007, MDN 2008, DCR$_3$), deși definiția face trimitere explicită la domeniul mass-mediei. Se observă, astfel, preponderența unităților lexicale specializate din domeniul mass-mediei care nu sunt însoțite de marcă diastratică în dicționarele generale. Sunt

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

înregistrați, deopotrivă, o serie de termeni care, prin definiția lexicografică, aparțin domeniului sau subdomeniilor care sunt circumscrise mass-mediei, fără a fi, însă, însoțiți de marcă diastratică. Statutul de unități lexicale specializate este susținut și de argumentul că multe dintre acestea realizează subcategorii conceptual-semantice în TMM (v. *supra* **4**.), prin urmare ele constituie diviziuni conceptuale importante pentru lexicul cu care se operează în acest domeniu.

În urma analizei din perspectivă lexicografică a termenilor selectați, propunem împărțirea unităților lexicale cu sens specializat din cadrul TMM în trei categorii, după cum urmează:

a) unități lexicale / frazeologice specializate înregistrate în lucrările lexicografice fără marcă diastratică, cu menționarea fluctuantă a indicațiilor semantice, dat fiind faptul că acestea au utilizări în mai multe domenii sau au un caracter general. Astfel de lexeme ilustrează trăsătura de interdisciplinaritate a TMM, în cazul lor sensul specializat fiind conținut/redat implicit prin definiția lexicografică. Acest fapt este motivat de trăsătura de *cod deschis* a TMM în româna actuală, unitățile lexicale migrând dinspre lexicul comun spre lexicul specializat. Această categorie cuprinde unități lexicale de tipul: *audiență, editor, emisie, montaj, script*;

b) unități lexicale / frazeologice precedate de marca diastratică a subdomeniilor sau a domeniului mass-mediei, indicând specializarea semantică a acestora. Aceste unități lexicale alcătuiesc nucleul dur al TMM. În această categorie includem unități lexicale ca *media* (<*mass-media*), *operator, reportaj, șapou*;

c) unități lexicale / frazeologice nemarcate diastratic ori semantic, dar cu sens exclusiv în domeniul sau subdomeniile mass-mediei: *editorial, cotidian, breaking news, redactor, crawl/croll* (<*scroll*), *cameră* (<*cameră digitală), reporter.*

SURSE

Lucrări de specialitate

Bălășescu, Mădălina, 2003, *Manual de producție de televiziune*, Iași, Editura Polirom.

Coman, Mihai, 1999, *Introducere în sistemul mass-media*, Iași, Editura Polirom.

Coman, Mihai (coord.), 2001, *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare* (vol. I-II, ediția a II-a), Iași, Editura Polirom.

Zeca-Buzura, Daniela, 2005, *Jurnalismul de televiziune*, Iași, Editura Polirom.

Dicționare (generale și terminologice)

DCR – Florica Dimitrescu (coord.), *Dicționar de cuvinte recente* (ediția a III-a), București, Editura Logos, 2013.

DEJ – Cristian Florin Popescu, *Dicționar explicativ de jurnalism, relații publice și publicitate*, București, Editura Tritonic, 2002.

DEXI – Dima Eugenia (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Institutul Phillipide și Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Editura Arc&Gunivas, 2007.

MDN – Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum Vizual, 2008.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2000, *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2004, „Tradiție și inovație în lexicul politic. Există terminologie politică?”, în Gabriela Pană-Dindelegan (coord.), *Tradiție și inovație în studiul limbii române. Actele celui de-al treilea Colocviu al Catedrei de limba română*, București, Editura Universității din București.
Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.
Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București.
Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Creativitate lexicală în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
Zafiu, Rodica, 2008, „Pe surse”, în *România liberă*, nr. 19.

SPECIALIZED vs. *UNSPECIALIZED* IN THE ROMANIAN TERMINOLOGY OF MASS MEDIA

(Abstract)

From the perspective of the relation between the common lexicon (LC) and the specialized lexicon (LS) and of the migration of lexical units, the Romanian terminology of mass media (TMM) settles up as an *open code* – words from the common lexicon enlarge their semantic area and develop a specialized meaning in the field of mass media: *sursă*, *emisie*, *montaj*, *editor*, *producător* etc. The common meaning is differentiated from the specialized one by the lexicographical records with diastratic marks which are a clear element of delimitation. As the Romanian TMM is still in progress, we consider tolerable, for its actual linguistic status, the inconsequency of the lexicographical records of the analyzed lexical units.

BDD-V1701 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:02:09 UTC)